10-сынып

1. Жіктелмейтін сөздер тобын белгілеңіз
A) Заңгер, заң
B) Ар, Қанат
C) Қой, жылқышы
D) Үйрек, бүркіт
E) Зейнеткер, ғарышкер

2. Рай түрін анықтаңыз
Не де болса шынын айтқайсың
A) Ашық рай
B) Бұйрық рай
C) Шартты рай
D) Қалау рай
E) Салыстырмалы рай

3. Дұрыс тұжырымды көрсет
A) Қазақ тілінде септіктің 6 түрі бар
B) Байланысу тәсілінің 5 түрі бар
C) Байланысу түрлерінің 4 түрі бар
D) Жалғаудың 4 түрі бар
E) Жұрнақтың 4 түрі бар

4. Сөз таптары туралы ғылым
A) Лексика
B) Синтаксис
C) Морфология
D) Фонетика
E) Грамматика

5. Зат есім жіктеліп келіп, қай сөйлем мүшесінің қызметін атқарады?
A) Бастауыш
B) Толықтауыш
C) Баяндауыш
D) Анықтауыш
E) Пысықтауыш

6. Қазақ тіліндегі шырай түрлерін көрсетіңіз
A) Жай, салыстырмалы
B) Салыстырмалы, күшейтпелі
C) Жай, асырмалы

D) Жай, күшейтпелі
E) Салыстырмалы, асырмалы

7. Ілік септігінде тұрған қатарды анықтаңыз
A) Маған ешкім үндемеді.
B) Үй іші жарқын күлкіге толы.
C) Бәріне түгел сәлем айтты
D) Көлге де аққулар қоныпты
E) Достарыммен қаланы шарладық

8. *«Шеше, кеше неше есе кесе көп алдыңыз? Шеше, кеше неше есе кесе кем алдыңыз?»* Жаңылтпаштағы сұрау есімдігін көрсетіңіз
A) Шеше
B) Неше
C) Есе
D) Алдыңыз
E) Кеше

9. Қалып етістіктерін белгіленіз
A) Отыр, тұр, бар, кел
B) Отыр, тұр, жатыр, жүр
C) Жатыр, жүр, кет, қайт
D) Бар, кел, қайт, кет
E) Отыр, тұр, кет, қайт

10. Өткен шақтың түрлерін көрсет
A) Жедел, бұрынғы, ауыспалы
B) Мақсатты, ауыспалы, нақ
C) Жедел, бұрынғы, болжалды
D) Ауыспалы, мақсатты, болжалды
E) Жедел, ауыспалы, болжалды

11. Көтеріңкі дауыс ырғағы (интонация) арқылы жасалған сөйлемді көрсетіңіз
A) Ол жетіп келмесі бар ма!
B) Па, шіркіннің сөзі!
C) Уh, шаршап қалыппын ғой!
D) Жау жойылды!
E) Аты ат-ақ екен!

12. Біреуге бұйыру не бірдеңені талап ету мақсатымен айтылатын сөйлем

A) Хабарлы
B) Бұйрықты
C) Сұраулы
D) Лепті
E) Атаулы

13. Сөйлемнің тұрлаулы мүшелері
A) Анықтауыш, бастауыш
B) Анықтауыш, баяндауыш
C) Пысықтауыш, толықтауыш
D) Бастауыш, баяндауыш
E) Анықтауыш, толықтауыш

14. Сөйлемнен толықтауышты көрсетіңіз.
Бала тоқсанды беспен бітірді.
A) Бала
B) Тоқсанды
C) Беспен
D) Бітірді
E) Сөйлемде толықтауыш жоқ

15. Айқындауыш мүшені табыңыз.
A) Олардың бәрі
B) Келген адамдар
C) Амангелді батыр
D) Оқыған азамат
E) Үйілген құм

16. Оқшау сөздерге тән сипатты көрсетіңіз
A) Сөйлем құрамында өзге сөздермен байланыста болады
B) Сөйлем мүшесі қызметін атқармайды
C) Сөйлемде сөйлем мүшесі қызметін атқарады
D) Сөйлемде негізгі сөз қызметін атқарады
E) Сөйлемдегі баяндауышпен байланыста болады

17. «Жүрегімнің түбіне терең бойла, мен бір жұмбақ адаммын, оны да ойла», сөйлемнен жасырын тұрған сөйлем мүшесін анықта
A) Бастауыш
B) Баяндауыш
C) Толықтауыш
D) Анықтауыш
E) Пысықтауыш

18. Гректің «өзгешелік» деген ұғымына сай сөзді көрсетіңіз
A) Идиома
B) Фразеология
C) Синтаксис
D) Лексика
E) Морфология

19. Бірде, біресе, кейде деген жалғаулық шылаулар қай салаласқа тән?
A) Талғаулы
B) Түсіндірмелі
C) Кезектес
D) Себеп-салдар
E) Қарсылықты

20. Қарсы мағыналас мақалды көрсетіңіз
A) Ат жүйрігін түлкі сүймес, ауру адам күлкі сүймес
B) Есек тұсаусыз болмас, ер дұшпансыз болмас
C) Еттің бәрі қазы емес, иттің бәрі тазы емес
D) Ауруын жасырған өледі
E) Жақсыда кек жоқ, жаманда тек жоқ

21. Сілтеу есімдігі мен сілтеу мәнді сөздер арқылы жасалатын салаластың түрі
A) Талғаулы салалас
B) Ыңғайлас салалас
C) Себеп-салдар салалас
D) Түсіндірмелі салалас
E) Қарсылықты салалас

22. «*Шамдансам, жығар асаумын, шамырқансам, сынар болатпын»,* үзіндіден есім сөздерді тауып, қай жақта жіктеліп тұрғанын анықтаңыз
A) Шамдансам, шамырқансам, I жақ
B) Шамдансам, шамырқансам, II жақ
C) Асаумын, болатпын, I жақ
D) Асаумын болатпын, II жақ
E) Жығар, сынар, I жақ

23. *«Әкесі – құрылысшы»* деген мысалдағы сызықшаның қойылу себебін түсіндіріңіз
A) Мамандық иесінің алдында сызықша тұрады

B) Тәуелдік жалғауынан кейін сызықша тұрады

C) Бастауыш зат есімнен, баяндауыш анықтауыш болса сызықша қойылады

D) Бастауыш та, баяндауыш та бір сөз табынан болса арасына сызықша қойылады

E) Бастауыш зат есімнен, баяндауыш айқындауыш мүше болса сызықша қойылады

24. Қарамен жазылған сөзге берілген дұрыс талдауды көрсетіңіз: ***Парашютпен*** *ұшақтан секіруге бала кезден құмар болдым.*

A) Түбірі – парашют, пен – көмектес септігінің жалғауы, немен? деген сұраққа жауап беріп, сөйлемде толықтауыш қызметін атқарып тұр

B) Түбірі – парашют, пен – шылау, немен? деген сұраққа жауап беріп, сөйлемде толықтауыш қызметін атқарып тұр

C) Түбірі – парашют, пен – көмектес септігінің жалғауы, неден? деген сұраққа жауап беріп, сөйлемде толықтауыш қызметін атқарып тұр

D) Түбірі – парашют, пен – көмектес септігінің жалғауы, немен? деген сұраққа жауап беріп, сөйлемде пысықтауыш қызметін атқарып тұр

E) Түбірі – парашют, пен – шылау, немен? деген сұраққа жауап беріп, сөйлемде пысықтауыш қызметін атқарып тұр

25. Орын тәртібі жағынан іргелес тұрып та, алшақ тұрып та байланысқан сөз тіркестерін тілімізде қалай атайтынын көрсетіңіз

A) Жанаса байланысқан сөз тіркестері немесе жанасу деп атаймыз

B) Қабыса байланысқан сөз тіркестері немесе қабысу деп атаймыз

C) Қиыса байланысқан сөз тіркестері немесе қиысу деп атаймыз

D) Матаса байланысқан сөз тіркестері немесе матасу деп атаймыз

E) Меңгеріле байланысқан сөз тіркестері немесе меңгеру деп атаймыз

26. Қатесіз жазылған сөйлемді көрсетіңіз

A) Анам жұмысынан келді де ас дайындау қамына кірісті.

B) Балалар көше бойлап, ойын қуып шаршаса да қызулары басылар емес.

C) Оқырмандар назарына – бірнеше үлгіні ұсынып отырмыз.

D) Тоныкөк – екінші Шығыс Түрік қағанатының негізін қалаушылардың бірі.

E) Мұнысы құрғақ дәукестікте – емес секілді.

27. Тәуелдік жалғауы жалғанғанда өзгеріске ұшырайтын септіктерді белгілеңіз

A) Барыс, табыс, жатыс септіктер

B) Ілік, табыс, жатыс септіктер

C) Барыс, табыс, шығыс септіктер
D) Барыс, жатыс, шығыс септіктер
E) Ілік, барыс, жатыс септіктер

28. Баяндауыштың бастауышпен жақ жағынан үйлесе байланысқан түрі қалай аталатынын белгілеңіз
A) Жанаса байланысқан сөз тіркестері
B) Қабыса байланысқан сөз тіркестері
C) Қиыса байланысқан сөз тіркестері
D) Матаса байланысқан сөз тіркестері
E) Меңгеріле байланысқан сөз тіркестері

29. Біріншісі зат есім немесе заттанған сөз ілік септік жалғауында, екінші сөз тәуелдік жалғауында келу арқылы байланысқан сөз тіркестерінің ғылыми атауын көрсетіңіз
A) жанасу деп атаймыз
B) қабысу деп атаймыз
C) қиысу деп атаймыз
D) матасу деп атаймыз
E) меңгеру деп атаймыз

30. Егер бастауыш етістіктен болса, қандай түрде беріледі
A) Көсемше түрінде
B) Есімше түрінде
C) Септік жалғауымен
D) Етіс түрінде
E) Етістік бастауыш болмайды

31. Араластың құрамында түсіндірмелі мәнді не себеп мәнді сөйлемдер болса, олар басқаларынан қандай тыныс белгілері арқылы ажыратылатынын анықтаңыз
A) Нүктелі үтір, сызықша
B) Қос нүкте, үтір
C) Қос нүкте, нүктелі үтір
D) Үтір, сызықша
E) Қос нүкте, сызықша

32. Сөзді қолданудың негізгі 6 принципін атаған ғалымды көрсетіңіз
A) С.Аманжолов
B) А.Аманжолов
C) Г.Қосымова

D) М.Балақаев
E) А.Байтұрсынұлы

33. Көпбағыныңқылы сабақтас құрмалас сөйлемнің түрлерін атаңыз
A) Ыңғайлас, сатылы
B) Ыңғайлас, жарыспалы
C) Сатылы, тоғыспалы
D) Жарыспалы, сатылы
E) Жарыспалы, тоғыспалы

34. Шартты бағыныңқылы сабақтастың жасалу жолдарын көрсетіңіз
A) Шартты рай, көсемше, есімше
B) Шартты рай, көсемше, сын есім
C) Шартты рай, есімше, тұйық етістік
D) Шартты рай, көсемше, тұйық етістік
E) Шартты рай, есімше, сын есім

35. *Не үшін? Неге?* сұрақтарына жауап беретін сабақтастың түрін белгілеңіз
A) Мезгіл бағыныңқылы сабақтас
B) Мақсат бағыныңқылы сабақтас
C) Себеп бағыныңқылы сабақтас
D) Қарсылықты бағыныңқылы сабақтас
E) Шартты бағыныңқылы сабақтас

36. Айтылуы бойынша дұрыс жазылған сөздер қатарын белгілеңіз
A) Сенбі, баш штаб, қара гүрең
B) Жексембі, Қазаңғап, жүж жылқы
C) Тор алат, үлкен ғалым, көк ала
D) Ала кет, Амангелді, Досжан
E) Ом бес, Алакөл, тас жол

37. Матаса байланысқан сөз тіркестерін табыңыз
A) Матаның жаманы, ардагер үйі
B) Біз оқимыз, мән-жайын айтады
C) Ұзақ жүреміз, қатты күлесің
D) Жайлаудан қайтып, күзекке беттеп
E) Баян етті, зар еңіретті
38. Етістікті меңгеруді көрсетіңіз
A) Мен көрдім, біз қайтып кеттік
B) Анамның қағаздары, бала бесігі
C) Үйде болған, отынға барыпты

D) Білім бұлағы, қайнар көзі
E) Жарастық белгісі, балалар үйі

39. Қазіргі қазақ тілінің грамматикасы көне мұралардың қайсысының негізінде жасалғанын белгілеңіз
A) «Тіл тағылымы»
B) «Диуани хикмет»
C) «Жылнамалар жинағы»
D) «Түрікше лұғат»
E) «Орхон-Енисей»

40. Синтаксистік қатарлардың түрлерін көрсетіңіз
A) Бастауыштық, анықтауыштық, толықтауыштық
B) Бастауыштық, анықтауыштық, пысықтауыштық
C) Анықтауыштық, пысықтауыштық, баяндауыштық
D) Анықтауыштық, толықтауыштық, пысықтауыштық
E) Анықтауыштық, толықтауыштық, баяндауыштық

41. Салалас құрмалас сөйлемдердің мағыналық түрлеріне байланысты артық нұсқаны табыңыз
A) Кейде ашу, кейде айламен еп ойлайды
B) Автобус бірде тез жүреді, бірде баяу жүреді.
C) Хатты біресе кеудесіне қысады да, біресе оған мейірі қанбағандай бетіне басады
D) Өзі кетіп құтылды, әйтпесе өзіміз-ақ тастатқалы жүр едік
E) Қазанаспаның аузында от кейде жылтылдайды, кейде қызып жанып лапылдайды

42. Қай шылаулардан соң салдар мәнді жай сөйлем бұрын орналасып, себеп мәндісі соңынан орналасатынын көрсетіңіз
A) Сондықтан, неге десеңіз, өйткені
B) Неге десеңіз, сондықтан
C) Сондықтан, сол себепті
D) Себебі, өйткені, неге десеңіз
E) Сондықтан, өйткені

43. Қай шылаулардан соң себеп мәнді жай сөйлем бұрын орналасып, салдар мәндісі соңынан орналасатынын көрсетіңіз
A) Сондықтан, неге десеңіз, өйткені
B) Неге десеңіз, сондықтан
C) Сондықтан, сол себепті

D) Себебі, өйткені, неге десеңіз
E) Сондықтан, өйткені

44. Берілген мысалдар арасынан үйірлі бастауышты тауып оған құралған сөйлемді белгілеңіз: *туған жер, бара беру, оқулығы барлар, өскен ел, білімді азамат*
A) Күнде ол үйге бара беру ыңғайсыз
B) Ит тойған жеріне, ер туған жеріне
C) Оқулығы барлар үшін сабақ бүгін-ақ басталып кетті
D) Білімді азамат үшін қай істінде күрмеуі оңай шешіледі
E) Өскен елге жер жетер ме, шіркін!

45. Бастауышы одағайдан жасалған сөйлемді көрсетіңіз
A) Анау жерден бұзауын ұрғыштап әкелді
B) Әй, бәрекелді, жарадың тұлпарым!
C) Тырбаң-тырбаң етіп таң атқалы тынбай жүр
D) «Ә, Құдай» - күйзелгеннің белгісі
E) – «Айт, айт», - деп қалқалап болмадың ғой!

46. Мысалдар арасынан үйірлі бастауыш қатысқан сөйлемді табыңыз
A) Өз үйім – өлең төсегім
B) Мен жазбаймын өлеңді ермек үшін
C) Қолдарында сақинасы бар адамдар тіркеуден өтерде алып тастады
D) Билеті барлар орындарына жайғасты
E) Айман әлі апасының қолында жүр

47. Қазақ халқының өмірін, әдет-ғұрпын көп зерттеген атақты ғалым Ә.Диваев қай сөзге мынадай түсініктеме бергенін көрсетіңіз *«Баяғы кезде ауру адамды емдеу үшін оны айналдыра жүріп, өзін құрбандыққа мал сойып, оны жарлыларға үлестіріп береді екен»*
A) Аламан сөзі, түбірі – ала сын есімі
B) Айналайын сөзі, түбірі – айналу етістігі
C) Асар сөзі, түбірі – асу етістігі
D) Соғым сөзі, түбірі – соқ, сой етістіктері
E) Сыбаға сөзі

48. Аралас құрмалас сөйлемді табыңыз
A) Ұзақ жолдан шаршаған аттарын көл жағасына тоқтатып, өздері де тынығып алды.
B) Сынып сағатына балалар түгел қатысты, алдағы оқу жылын талқылап, қажет заттарды алуға келісті.

C) Жел тұрып қар ізінен қалған ызғарды құрғатып, кептіріп тастады.

D) Осы ауылдан шыққан түлектер қайта оралып, қызметтерін жасауда.

E) Жазушылар одағына мүшелікке кіріп, барлық жауапкершілігі арта түскен.

49. Парсы тіліндегі *«қақпа артында»* деген мағынаны білдіретін сөзді белгілеңіз

A) Товар сөзі, тов – қақпа, ар/әр – соңында

B) Базар сөзі, баз – қақпа, ар/әр – соңында

C) Нәркес сөзі, нәр – қақпа, ар/әр – соңында

D) Отар сөзі, от – қақпа, ар/әр – соңында

E) Аламан сөзі, ала – қақпа, ар/әр – соңында

50. Артық нұсқаны табыңыз

A) Ағасынан жалбарына кешірім сұрап, ертеңгі жиынға келе алмайтынын өкінішпен айтты

B) Балтабек үйге кірген Асқарға жоғары шығуын өтінді де, Ботагөзге ағасының қолына су құюын ескертті

C) Аталықты орындыққа еріксіз отырғызып, оның да келуін бұйырды

D) Рас айтқанын мойындап, тағы да сол ойда екенін қайталап айтты

E) – Оған мені апарыңдар, мен көрейін, – дейді Майқы би

51. Төл сөздегі автор сөзін анықтаңыз:

Біржан құп тыңдап, өзі де сүйсіне көтеріліп:

- Шіркін, айтушы мен болғанда, үнемі тыңдаушым сен болсайшы, Абай! - деді

A) Біржан құп тыңдап, көтеріліп деді

B) Біржан құп тыңдап, сүйсіне көтеріліп, деді

C) Тыңдап, өзі де сүйсіне көтеріліп деді

D) Біржан құп тыңдап, өзі де сүйсіне көтеріліп деді

E) Біржан құп тыңдап, өзі де сүйсіне көтеріліп

52. Қарсылық мәнді жай сөйлемдерден құралған аралас құрмаласты табыңыз

A) Жүсіп сөйлемекші еді, оны жұрттың ду көтеріле шапалақтаған қолы бөліп, бірсыпыра уақытқа шейін сөйлетпеді

B) Негізгі алған білімім болмаса да өз бетіммен ізденіп, өткен жазушы ғалымдардың жазғандарын оқып, ойларымен таныстым

C) Ақбозға сол күні өмірінде бітпеген шабыс пайда болған сияқтанды: төрт тұяғымен жердің топырағын уыстай аспанға атып зымырағанда, жұрт оны ұшып барады екен деп ойлады

D) Мен солардың бәрін өз мақтаным үшін жазғаным жоқ халқыма бір пайдасы болар дедім

E) Кеш келсе де бүкіл шаруаны бітірді, қалған істері біраз тұралап тұр

53. Анықтаманы толықтырыңыз:

Бағыныңқы сөйлем басыңқы сөйлемнің ортасында айтылса, ...

A) Басыңқы сөйлемнің екі жағынан үтір қойылады

B) Бағыныңқы сөйлемнің екі жағынан үтір қойылады

C) Бағыныңқы сөйлемнен соң үтір қойылады

D) Бағыныңқы сөйлемнің екі жағынан сызықша қойылады

E) Басыңқы сөйлемнен соң қос нүкте қойылады

54. Тыныс белгісі дұрыс қойылған сөйлемді көрсетіңіз

A) Шатырлап тұрған, қурай лап етті, қара түтін бұрқ етті.

B) Сіздерге, де айтарым, сағат төртте осында келіңіздер.

C) Малшы сырын білем мен – қасында өскем жасымнан.

D) Райханның зәресі ұшқаны сондай – үні шықпай қалды.

E) Олжабектің қатты күлгені сонша, арбадан ауып түсіп қала жаздады.

55. Қарсылықты салаласты белгілеңіз

A) Концерт ұзаққа созылмады, себебі халық түгел жиналмады.

B) Дәрістен кейін кейбірі кітапханаға кетті, сондықтан барлығымыз бірге бара алмадық.

C) Өткен жолғы қорғаған жобам сынақтан өтті, бірақ әлі қаражат бөлінген жоқ.

D) Жолдың арғы бетінде жөндеу жүріп жатыр, сондықтан барлық көлік осы көшеден өтуде.

E) Жайна шаруаларын ерте аяқтады, бүгін ауылға ата-әжесіне кетуге асығып жүр.

56. Салалас құрмалас сөйлемді көрсетіңіз:

A) Жанпейіс үйге кіріп кеткенде, Асқар мен Ержан тыста қалды

B) Әкесі кеткелі, Абай үйден шыққан жоқ

C) Олжабек бұл жолы бөгелген жоқ, жауапты қолма-қол қайырды

D) Ол келмей, мен ешқайда бармаймын

E) Ербол жөн сұрағанда, Абай іркіліп, бөгеліп қалды

57. Тыныс белгісі дұрыс қойылған сөйлемді белгілеңіз

A) Ай – таяқ бойы көтеріліпті, маңдай алды дөп-дөңгелек болып толықсып тұр.

B) Бименденің атасының аты – Сыздық еді, ауылды «Сыздық» ауылы дейтін.

C) Екеуі де, жастықты жаңа заманнан бастаған: дала жаңаша гүлдейді, дала адамы жаңа өмір сүреді.

D) Аудан есікті кең ашты, – алғашқы бетте-ақ Жомарт аудан басшыларының кейбіреуінің көңіліне ылғал салды.

E) Ол отқа жақындап келгенде, қараңғыда кісінеген жылқының даусы естілді.

58. Мысалдағы жай сөйлемдердің ретін көрсетіңіз

Кеген ауданына келгенінше, мен де аңшы емес едім, мұнда келген соң, еріксіз үйрендім.

A) Басыңқы, бағыныңқы, бағыныңқы, басыңқы

B) Басыңқы, бағыныңқы басыңқы, бағыныңқы

C) Бағыныңқы, бағыныңқы, басыңқы, бағыныңқы

D) Бағыныңқы, бағыныңқы, басыңқы, басыңқы

E) Бағыныңқы, басыңқы, бағыныңқы, басыңқы

59. Аралас құрмалас сөйлемді табыңыз

A) Ақбоз алдыңғы екі аяғын ербитіп, көзі шатынап тұра бергенде, Шолақ құлағын төмен қарай тұқырта басып қалып еді – ат етпетінен түсті

B) Жаз мезгілі жақындаған сайын ойын-күлкі, сауық-сайран, мереке-думан да қыза түседі

C) Университетке бүгін бара алмадым, шұғыл шаруаларыммен үйге қайтып кеттім

D) Кешеден бері не өз-өзіне келіп ес жияр емес, не бір белгі берер емес

E) Өткен жылы Түркияға бара алмай қалдым, бұл жолы міндетті түрде барамын

60. Ғалым М.Балақаев көрсеткен сөзді қолданудың негізгі принциптерін көрсетіңіз

A) Сөздің түсініктілігі; ой айқындылығы, сөздің жазылу қалпын сақтау

B) Сөздің морфологиялық принципте айтылуы, ғылыми мәні болуы, ой айқындылығы

C) Сөздің түсініктілігі; ой айқындылығы, сөз байлығын меңгеру, сөз мағынасын жетік білу

D) Сөздің фонетикалық принципте айтылуы, ғылыми мәні болуы, сөз мағынасын жетік білу

E) Сөздің түсініктілігі, сөздің жазылу қалпын сақтау, сөз байлығын меңгеру